

Grannspråken: när tre språk nästan blir ett

Berättelse

Två av Sveriges grannländer är Danmark, i söder, och Norge, i väster. I Danmark talar man danska och i Norge norska, men dessa språk är inte främmande för en svensk. Tvärtom. Svenska, danska och norska kallas grannspråk eller skandinaviska språk, och enligt Institutet för språk och folkminnen (Isuf) liknar de varandra så mycket att talarna ofta kan förstå varandra utan att ha studerat de andra språken. En svensk, en dansk och en norrman kan alltså samtala, var och en på sitt eget språk.

Att det fungerar beror på språkens historia. Före vikingatiden talade man i Skandinavien ett gemensamt språk som kallas urnordiska. Med tiden delades det i en västnordisk och en östnordisk gren, och ur dessa växte så småningom dagens språk fram. Eftersom de har samma rötter finns det fortfarande många likheter i ord och meningar.

Men förståelsen är inte alltid lika lätt. Isuf skriver att de flesta förstår grannspråken bättre i skrift än i tal – det skrivna ordet känns ofta lättare att känna igen än det talade. Många svenskar upplever att talad danska är svårast att förstå, eftersom det danska uttalet ofta skiljer sig mer från hur orden stavas. Norska beskrivs ofta som ett slags mellanläge mellan svenska och danska. Generellt sett brukar det vara lättast för norrmän att förstå både danska och svenska, men det är en tendens och ingen regel: hur mycket en enskild person förstår varierar mycket.

En viktig sak är motivation och vana. Ju mer man hör och ser av ett grannspråk, desto bättre förstår man det. Den som ofta lyssnar på norsk musik eller ser på dansk tv vänjer sig vid melodin och orden.

Samtidigt finns det fällor. Vissa ord ser nästan likadana ut i de tre språken men betyder helt olika saker. Sådana ord kallas falska vänner. Ett känt exempel är "rolig". På svenska betyder det underhållande, men på danska och norska betyder samma ord lugn. På danska betyder "frokost" inte frukost utan lunch, och en "kjole" är i Danmark och Norge en klänning, inte en kjol. Sådana ord kan leda till roliga – eller lugna! – missförstånd. Skolverket har därför tagit fram övningar i grannspråk, med målet att eleven ska upptäcka hur mycket av danskan och norskan hen faktiskt redan förstår.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
grannspråk	språk som ligger nära varandra och liknar varandra
skandinaviska språk	svenska, danska och norska tillsammans
främmande	obekant; något man inte känner igen
samtala	prata med varandra

ORD	FÖRKLARING
urnordiska	det gemensamma nordiska språket före vikingatiden
gren	en del som har växt ut från något gemensamt
i skrift	i text; när något är skrivet
i tal	när något sägs med rösten
mellanläge	en plats mitt emellan två andra
motivation	lusten och viljan att göra något
falska vänner	ord som ser lika ut men betyder olika saker
missförstånd	när man tror fel om vad någon menar

Läsförståelsefrågor

1. Varför kan en svensk och en norrman ofta förstå varandra utan att studera?
 1. För att alla i Norden lär sig svenska i skolan.
 2. För att språken liknar varandra mycket och har gemensamma rötter.
 3. För att de alltid talar engelska med varandra.
2. Vad säger texten om språkens historia?
 1. Språken var alltid helt olika.
 2. De kommer från ett gemensamt språk, urnordiska, som senare delades.
 3. Norska skapades först på 1900-talet.
3. Vad förstår de flesta lättast, enligt Isof?
 1. Talad danska.
 2. Grannspråken i skrift.
 3. Grannspråken i tal.
4. Vad menas med en "falsk vän" i språk?
 1. En person som inte är en riktig vän.
 2. Ett ord som ser likadant ut men betyder olika saker i två språk.
 3. Ett ord som är svårt att stava.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Många svenskar upplever att talad danska är svår att förstå.
 2. Alla svenskar förstår norska perfekt.
 3. Vana och motivation spelar roll för hur väl man förstår ett grannspråk.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Danskans "frokost" betyder samma sak som svenskans frukost.
 2. "Rolig" betyder lugn på danska och norska.
 3. Skolverket har tagit fram övningar i grannspråk.
7. Texten skriver att det "generellt sett" brukar vara lättast för norrmän att förstå grannspråken, men kallar det en tendens. Varför väljer texten det försiktiga ordet "tendens"?
8. Varför kan falska vänner skapa missförstånd? Ge ett eget exempel ur texten och förklara.

Diskussionsfrågor

- Finns det grannspråk där du kommer ifrån som liknar varandra, så att man kan förstå utan att studera? Berätta.

- Texten säger att vana hjälper en att förstå ett grannspråk. Hur skulle du kunna vänja dig vid danska eller norska?
- Har du råkat ut för en “falsk vän” mellan två språk du kan, alltså ett ord som lurade dig? Vad hände?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv ett språk som ligger nära ditt eget. Vad förstår du av det, vad är svårt, och finns det ord som betyder olika saker i de två språken?